

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIORSERTIFIKAAT-EKSAMEN/ NASIONALE SENIORSERTIFIKAAT-EKSAMEN

LANDBOUBESTUURSPRAKTYKE

MEI/JUNIE 2025

NASIENRIGLYNE

PUNTE: 200

Hierdie nasienriglyne bestaan uit 13 bladsye.

AFDELING A**VRAAG 1****1.1 Meervoudige keuse**

1.1.1	B ✓✓	
1.1.2	C ✓✓	
1.1.3	B ✓✓	
1.1.4	A ✓✓	
1.1.5	B ✓✓	
1.1.6	C ✓✓	
1.1.7	D ✓✓	
1.1.8	C ✓✓	
1.1.9	C ✓✓	
1.1.10	A ✓✓	(10 x 2) (20)

1.2 Pasitems

1.2.1	B ✓✓	
1.2.2	L ✓✓	
1.2.3	A ✓✓	
1.2.4	H ✓✓	
1.2.5	D ✓✓	
1.2.6	K ✓✓	
1.2.7	G ✓✓	
1.2.8	C ✓✓	
1.2.9	J ✓✓	
1.2.10	E ✓✓	(10 x 2) (20)

1.3 Landboukundige terme

1.3.1	Vaste kapitaal/Langtermynkapitaal ✓	
1.3.2	Ekstensiewe boerdery ✓	
1.3.3	Beheer/kontrole ✓	
1.3.4	Plaasvervangingsproduk / Alternatiewe produk ✓	
1.3.5	Gedeeltelike begroting✓	(5 x 1) (5)

1.4 Onderstreepte woorde

1.4.1	Grondstruktuur ✓	
1.4.2	Kontraktbemarking / Kontraktuele bemarking ✓	
1.4.3	Marknavorsing ✓	
1.4.4	Balansstaat ✓	
1.4.5	Vriesing ✓	(5 x 1) (5)

TOTAAL AFDELING A: 50

VRAAG 2: FISIESE PLAASBEPLANNING

2.1 Funksies van grond

- 2.1.1 **Noem TWEE maniere hoe grond diere bevoordeel**
- Diere eet plante wat uit die grond groei ✓
 - Grond voorsien 'n tuiste / habitat vir klein/mikro-organismes ✓
 - Grond dien as 'n natuurlike filter wat water vir diere suiwer ✓
 - Grond se ekosisteem is noodsaaklik vir die voedingstofsiklus, wat noodsaaklik is vir die oorlewing van alle lewende organismes ✓
- (2)
- 2.1.2 **Verduidelik maniere waarop plante grond bevoordeel**
- Plantwortels hou gronde vas ✓ en voorkom gronderosie ✓
 - Plante voeg voedingstowwe by tot grond ✓ wanneer dit ontbind✓
(Koolstofvaslegging – plante absorbeer koolstofdioksied uit die atmosfeer deur fotosintese – stoor dit in die grond as organiese materiaal)
 - Plante verskaf voedsel / habitat vir grondorganismes ✓ wat help met die ontbinding van organiese materiaal ✓
 - Plante verminder waterverlies vanaf die grondoppervlakte ✓ deur skadu en bedekking te voorsien ✓
- (Enige 1 x 2) (2)
- 2.1.3 **Beskryf die verskil tussen primêre en sekondêre hulpbronne en EEN voorbeeld van elk**
- Primêre hulpbronne is natuurlike hulpbronne ✓
 - Voorbeeld sluit in grond, water, plantegroei, sonlig ✓
 - Sekondêre hulpbronne is mensgemaak vanaf primêre hulpbronne ✓
 - Voorbeeld sluit in alle insette soos masjinerie, kunsmis, elektrisiteit ✓
- (Voorbeeld moet pas by die beskrywing) (4)

2.2 Veld/weidingbestuur

- 2.2.1 **Beskryf die term *weiding***
Weiding is 'n area grond wat bedek is met plante ✓ gebruik deur diere vir wei en rond beweeg ✓
- (2)
- 2.2.2 **Identifiseer swak bestuurde weiding en TWEE redes**
- Weiding A ✓
- Redes:**
- Die weiding is oorbewei ✓
 - Plantproduksie kapasitet is laag ✓
 - Voerproduksie is slegs 350 kg/maand ✓
- (Enige 2 redes) (2)
- 2.2.3 **Redes waarom weiding B gesien kan word as goed bestuur**
- Die weiding het gerus ✓
 - Daar is hoë voerproduksie per maand (1 200 kg) ✓
 - Weiding B produseer meer vergeleke met die ander weidings ✓
- (Enige 2) (2)

- 2.2.4 **Beveel bestuurspraktyke aan wat goeie weidingkondisie in weiding A sal bevorder**
- Goeie beweiding stelsels / Wisselweiding ✓
 - Lang rusperiode / Onthouding van diere vir 'n lang periode ✓
 - Korrekte diereverhouding / veelading / drakrag ✓
- (3)
- 2.2.5 **Beste tyd vir benutting van weiding D met redes**
- Begin van reënseisoen – lente tot middel somer ✓
- (1)
- Rede**
- Grasse is smaakliker in die groeitydperk ✓
 - Jong grasse is meer smaaklik as ouer grasse ✓
 - Minimaliseer die impak op toekomstige weidingsgroei ✓
- (2)

2.3 Topografie/helling

- 2.3.1 **Dui die helling aan wat die warmste sal wees en gee 'n rede**
- Die Noordelike helling sal die warmste wees ✓ want dit ontvang direkte sonstrale ✓
- (2)
- 2.3.2 **Noem die topgrafiese faktor**
- Oriëntasie / Terrein / Helling ✓
- (1)
- 2.3.3 **Beskryf die effek van skaduwee sone op die suidelike helling**
- Maak die grond koeler ✓
 - Maak dat gronde stadiger uitdroog ✓
 - Daar is beperkte grondfauna / tipes gewasse wat verbou kan word ✓
 - Groot hoeveelheid organiese materiaal versamel op die grond✓
- (Enige 3) (3)

2.4 Kapitaal

- 2.4.1 **Identifiseer langtermynkrediet**
- Krediet om grond te koop ✓
- (1)
- 2.4.2 **Identifiseer mediumtermynkrediet**
- Krediet om vee te koop ✓
- (1)
- 2.4.3 **Identifiseer korttermynkrediet**
- Krediet om die nuwe arbeider te betaal ✓
- (1)

2.5 Grondpotensiaal

- 2.5.1 **Verduidelik stelling: Grondpotensiaal is slegs betekenisvol ten opsigte van 'n spesifieke gewas**
- Grond wat nie geskik vir een gewas is nie, ✓
 - kan geskik wees vir 'n ander gewas of weiding ✓
- 2.5.2 **DRIE stappe in vasstelling in optimale gebruik van gronde**
- Versamel en klassifisering van grond data (fisies, chemies en biologies) ✓
 - Bepaal die gedrag van gronde ✓
 - Evaluering van gronde vir geskiktheid ✓
- (Enige 3) (3)

2.6 Grondkleur

- 2.6.1 **Indikasie van grondkleur**
- Swart – teenwoordigheid van organiese materiaal / humus ✓
- 2.6.2 • Grys – versuipre grondtoestande / Swak dreinering ✓
– ysterteenwoordigheid in anaerobiese (tekort aan suurstof) grondtoestande ✓
- (Enige 1) (1)

2.7 Gronddegradasie

- 2.7.1 **Identifiseer die grond degradasie voorgestel in de prent**
- Gronderosie ✓
- 2.7.2 **Noem DRIE boerderypraktyke wat gronderosie veroorsaak**
- Oorbeweiding ✓
 - Swak bewerkingsmetodes ✓
 - Skade/verlies aan vleilande ✓
 - Ploeg van marginale gronde ✓
 - Onbedekte gronde / Ontbossing ✓
 - Swak besproeiingspraktyke ✓
- (Enige 3) (3)
- 2.7.3 **Gee DRIE metodes gebruik deur 'n boer om gronderosie te voorkom**
- Oprig van kontoerwalle/-riwwe op gewas landerye ✓
 - Laat plantegroei toe om in weiveld te herstel ✓
 - Vestig dekgewasse ✓
 - Zero-bewerking/geenbewerkingpraktyke ✓
 - Kontoerbewerking/Bewerk dwars oor die helling ✓
 - Aanplant van bome langs die land ✓
 - Goeie besproeiingspraktyke ✓
- (Enige 3) (3)
- 2.7.4 **Lei TWEE nadelige effekte van gronderosie af**
- Vermindering van bewerkbare grond ✓
 - Verlies aan grondkwaliteit ✓
 - Toeslikking van damme ✓
- (Enige 2) (2)

2.8 Identifiseer TWEE boerderystelsels

- Kommersiële boerdery ✓
- Bestaansboerdery ✓

(2)

2.9 Beskryf hoe 'n agritoerisme-onderneming-bydrae tot die algehele waarde van 'n boerderyonderneming

- Verbetering van fasiliteite en infrastruktuur ✓
- Verhoogde inkomste ✓
- Diversifikasie verminder risiko's ✓
- Verhoog die markwaarde van die plaas ✓
- Bevordering van 'n sterker verbintenis tussen die boerdery en die plaaslike gemeenskap ✓

(Enige 2)

(2)

[50]

VRAAG 3: BESIGHEIDSBEPLANNING, ENTREPRENEURSKAP, BEMARKING, PRYSBEPALING EN DIE BESTUURSPROSES

3.1 Sakeplan

3.1.1 Beskryf die finansiële plan

- Moet die finansiële aspekte van die onderneming beskryf, soos:
 - Moontlike/Verwagte inkomstes en uitgawes ✓
 - Verwagte wins / verlies ✓
 - Kontantvloeibegroting ✓
- (Enige 2) (2)

3.1.2 Beskryf die bemarkingsplan

- Behoort te beskryf:
 - Teikenmark ✓
 - Marknavorsing ✓
 - Bemarking strategie ✓
 - Prysstrategie ✓
 - Tipe bemarkingskanaal / Metodes van verkoop ✓
 - Advertering / Promosie ✓
- (Enige 2) (2)

3.2 Produksie eenheid

3.2.1 Bereken inkomste

- Inkomste = Verkoopprys x eenhede verkoop per maand

$$\begin{aligned} &= R275 \checkmark \times 300 \checkmark \\ &= R82 500 \checkmark \end{aligned}$$
- (3)

3.2.2 Bereken wins/verlies

- Wins/Verlies = Inkomstes – Uitgawes

$$\begin{aligned} &= R82 500 (\text{CA}) - R85 000 \checkmark \\ &= -R2 500 \checkmark (\text{CA tot 3.2.1}) \end{aligned}$$
- (2)

3.2.3 Voorstelle om wins te verhoog

- (a) Waar ✓ (1)
- (b) Waar ✓ (1)
- (c) Onwaar ✓ (1)
- (d) Onwaar ✓ (1)

3.3 Scenario – Boer se winkel

3.3.1 SSGB (SWOT)-analise

(a) Sterk punte

- Boer besit 'n plaas wat groente produseer ✓
- Enigste winkel in area wat groente verkoop ✓ (2)

(b) Swak punte

- Nie genoeg geld / kapitaal nie ✓
- Werkers met swak kommunikasievaardighede ✓
- Werkers wat argumenteer met klante ✓ (Enige 1) (1)

(c) Geleenthede

- Lae koste advertensie in die koerant ✓ (1)

(d) Bedreigings

- Winkel in area met hoë misdaadsyfer ✓
- Winkel in area met hoë weerloosheid ✓ (Enige 1) (1)

3.3.2 Verduidelik voordele deur produkte van sy plaas in sy winkel te verkoop

- Verkorting van die bemarkingsketting ✓ beteken meer wins (profyt) ✓ vir die boer
- Boer verminder grootliks uitgawes ✓ in bemarking wat meer wins beteken ✓ vir die boer (Enige 1 x 2) (2)

3.3.3 Stel idees voor vir oplossings vir werkers wat argumenteer

- Opleiding in kommunikasievaardighede ✓
- Motivering deur 'n beloningstelsel ✓
- Omruil van werkers tussen die plaas en die winkel ✓
- Verkry nuwe werkers wat meer geskik is vir die werk ✓ (Enige 3) (3)

3.4 Vergelyk plaashekbemarking met varsproduktesbemarking

	Plaashek-bemarking	Varsproduktesbemarking	
Bemarkingskostes	Het geen / baie lae koste ✓	Het hoër bemarkingskoste / markagent kommissie moet betaal word ✓	(2)
Verkoopprys	Produkte word teen 'n laer prys verkoop ✓	Produkte verkoop teen fluktuerende prys / Oorskot / Surplus – prys is laag / Tekort – prys is hoog ✓	(2)

3.5 Gee die voordele van internet bemarking

- Dit kan 'n wêreldwyre gehoor bereik ✓
- Dit is baie vinnig ✓
- Die bemarkingskoste is relatief laag / goedkoop / verniet ✓
- Verbruikers koop 24 uur per dag ✓
- Produkte kan direk aan verbruikers aangelever word ✓
- Minder kapitaalintensief / benodig nie groot beleggings nie ✓ (Enige 4) (4)

- 3.6 Kies 'n embleem vir advertering en motiveer keuse**
- [A] – Mandjie ✓ gee 'n gevoel van heilsaamheid / gesonde aard ✓
 - [B] – Toon natuur ✓ daarom omgewingsvriendelik ✓
 - [C] – Spesiale vorm ✓ wat dit opvallend maak ✓
- (Enige 1 x 2) (2)
- 3.7 Rangskik stappe in besluitnemingsproses**
- E; ✓ C; ✓ A; ✓ F; ✓ D; ✓ B ✓
- (6)
- 3.8 Noem die voordele van koördinasie**
- Verhoog die doeltreffendheid van die onderneming ✓
 - Duplisering word uitgeskakel ✓
 - Hulpbronne word optimaal benut binne die verskillende operasionele take ✓
 - Beter samewerking tussen werkers ✓
 - Eenheid in die werkplek verbeter ✓
 - Organisasie in die werkplek word makliker en meer doeltreffend ✓
 - Beter kommunikasie in die werkplek ✓
 - Suksesvolle bestuur van produksie vereistes ✓
- (Enige 4) (4)
- 3.9 Arbeid motivering**
- 3.9.1 Verduidelik produktiwiteit**
- Produktiwiteit is die verhouding ✓ van landbou insette tot uitsette ✓
 - Hoe groter die landbou uitset vir 'n gestelde inset ✓, hoe hoër die produktiwiteit ✓ op 'n plaas en vice versa
 - Produktiwiteit is uitset gedeel deur ✓ inset ✓
- (Enige 1 x 2) (2)
- 3.9.2 Beskryf volhoubaarheid**
- Verwesenlik die behoeftes van die huidige generasie sonder om die behoeftes van die toekomstige generasies in gevaar te stel ✓✓
 - Om 'n balans tussen ekonomiese groei of omgewingsbewaring of sosiale welstand te verseker ✓✓
- (Enige 1 x 2) (2)
- 3.9.3 Noem die faktore wat motivering beïnvloed**
- Vergoeding ✓
 - Werkplektoestand ✓
 - Lewensomstandighede ✓
 - Werksbevrediging ✓
 - Persoonlike doelwitte✓
 - Opleiding ✓
- (Enige 3) (3)
[50]

**VRAAG 4: FINANSIËLE BEPLANNING, REKORDHOUDING, OES,
WAARDETOEVÖEGING EN VERPAKKING**

4.1 Stappe in die opstel van 'n begroting

1. Definieer die tipe en ontwerp van die begroting ✓
 2. Definieer die produksieproses ✓
 3. Bepaal eksterne faktore soos bemarkingskwotas, rente koerse ens✓.
 4. Stel 'n aktiwiteitskaart saam volgens die tydskede ✓
 5. Bepaal die pryse van insette en uitsette ✓
 6. Beraam produksie en opbrengs per begrotingseenheid ✓
 7. Bereken die vaste koste of die aktiwiteite wat gebruik word vir arbeid en meganisasie✓
 8. Evalueer die winsgewendheid en/of finansiële lewensvatbaarheid van die plan deur die nodige berekening, norm en parametrisering ✓
- (8)

4.2 Inkomstestaat

INKOMSTE			UITGAWES			✓
DATUM	ITEM	WAARDE (R)	DATUM	ITEM	WAARDE (R)	
25/01	Kalwers	20 000,00✓	4/1	Saad	5 000,00	✓
			10/1	Brandstof	3 000,00	✓
			15/1	Kunsmis	4 000,00	✓
			31/1	Salaris	4 000,00	✓
	TOTAAL	20 000,00✓		TOTAAL	16 000,00	✓

Rubriek

- Opskrifte van die kolomme ✓
 - Elke korrekte inskrywing ✓ (1 x 5)
 - Korrekte totale ✓✓
- (8)

4.3 Gee die belangrikheid van die inkomstestaat

- Bevat inligting om te vergelyk met die begroting (prestasie na te spoor) ✓
 - Kan wins of verlies bepaal vir die tydperk (meet winsgewendheid) ✓
 - Staan die boer by in finansiële beplanning (besluite in te lig) ✓
 - Beter beheer oor uitgawes ✓
 - Dui die bron van inkomste aan ✓
 - Dui aan hoe die inkomste gespandeer is ✓
 - Help met belastingrekordhouding – dit verskaf sleutelsyfers wat nodig is vir die indien van akkurate belastingopgawes ✓
- (Enige 3) (3)

4.4 Tipe rekord

- 4.4.1 Klimaatsrekords / Klimatologiese rekords ✓ (1)
- 4.4.2 Weiveld / Weiding ✓ (1)
- 4.4.3 Arbeidsrekord / Werkerrekords / Werkskorpsrekords / Werksmag ✓ (1)
- 4.4.4 Produksie rekords ✓ (1)
- 4.4.5 Bemarkingsrekords ✓ (1)

4.5 Vloeidiagram van stappe in rekenkundige stelsel

Rubriek

- Vloeidiagram ✓
- Elke inskrywing op die regte plek ✓(1 x 5) (6)

4.6 Onderskei tussen met die hand oes en masjienoes

4.6.1 Aantal arbeiders

- Baie arbeiders benodig vir met die hand oes ✓
- Minder benodig vir masjienoes ✓ (2)

4.6.2 Tydsraamwerk benodig

- Arbeiders vir 'n langer tyd benodig vir met die hand oes ✓
- Masjienoes word arbeiders slegs vir 'n kort tydperk benodig ✓ (2)

4.6.3	Verduidelik koste Masjienoes	<ul style="list-style-type: none"> • Hoë aanvanklike koste ✓ • maar minder versprei oor die jare ✓ <p style="text-align: center;">OF</p> <ul style="list-style-type: none"> • Laer kapitale koste ✓ • versprei oor die jare ✓ Met die hand oes <ul style="list-style-type: none"> • Hoë koste ✓ • wat ophoop oor die jare ✓ 	(4)
4.7	Vereistes vir stoor	<ul style="list-style-type: none"> • Beskerm die produk teen brand / plae / knaagdiere / weersomstandighede ✓ • Moet lugbeweging toelaat ✓ • Moet beroking van die produk toelaat ✓ • Geen verlies aan produkte nie as gevolg van vog of temperatuur ✓ • Maklik om die produk te inspekteer ✓ • Moet maklik wees om skoon te maak ✓ • Moet ekonomies wees ✓ • Maklik ontslae raak van water ✓ • Moet nie maklik beskadig nie (duursaam) ✓ • Goeie sekuriteit ✓ 	(Enige 5) (5)
4.8	Waardetoevoeging		
4.8.1	Identifiseer landboukundige konsep	Prosessering / Waardetoevoeging ✓	(1)
4.8.2	Dui die metode van preservering	<ul style="list-style-type: none"> • B / Souting ✓ • C / Droging/Dehidrering ✓ 	(Enige 1) (1)
4.8.3	Verduidelik die nodigheid van proses E	<ul style="list-style-type: none"> • Die produk is gesny / los ✓ wat dit moeilik hanteerbaar maak ✓ • Verpakking sal die produk bevat ✓ en vermorsing van die gesnyde produk verminder ✓ 	(Enige 1 x 2) (2)
4.9	Beskryf maal van 'n landbouproduk		
		<ul style="list-style-type: none"> • Breek van die produk in kleiner dele ✓ • Om die produk meer eetbaar te maak ✓ • Om die produk meer aanvaarbaar vir die verbruiker te maak ✓ 	(3)
			[50]
		TOTAAL AFDELING B:	150
		GROOTTOTAAL:	200